

GLOBAL ISISH UNING OQIBATLARI VA QARSHI KURASHISH CHORALARI

G'aybullayev Dostonbek Ravshanjon o'g'li

Farg'ona politexnika instituti Kompyuterlashgan loyihalash tizimlari fakulteti

"Intelektual Muhandislik Tizimlari" kaferdasi talabasi

Annotatsiya: *Hozirgi kundagi katta muammolardan bir bo'lgan global isish oqibatlari kelajakdagi ko'rinishlari, unga qarshi kurashish, sabablari, choralari, zaruriyati.*

Kalit so'zlar: *Global isish, issiqxona effekti, Ifloslanishni kamaytirish, qayta tiklanuvchi mahsulotlar.*

Global issiqlik, yer yuzidagi havo va okean haroratining umumiy o'sishi XX asrning o'rtalaridan boshlab sanoatdan foydalanishni kengaytirgan jamiyatda dolzarb muammo bo'ldi.

Atmosferaga chiqadigan CO₂, Metan, Kloroflorokarbon (CFC) va Azot oksidi kabi issiqxona gazlariga sabab bo'ladigan muhim element inson faoliyati. Qazib olinadigan yoqilg'ilarni yoqish (masalan, neft, ko'mir va tabiiy gaz kabi yangilanib bo'lmaydigan resurslar) atmosferaning isishi uchun muhim ahamiyatga ega. Energiya stansiyalarini, avtomobillarni, samolyotlarni, binolarni va boshqa texnogen tuzilmalardan uzluksiz foydalanish atmosferaga CO₂ ni chiqarib tashlaydi va global isishga yordam beradi. Uzoq to'lqinli radiatsiya yuqori darajada yutuvchi va yer radiatsiyasidan infraqizil nurlarni kuchli yutadi, bu esa yer haroratining ko'tarilishiga, ya'ni issiqxona effektiga olib keladi.

Global isish global yog'inlarni qayta taqsimlaydi, muzliklar va muzlagan tuproqlarning erishi, dengiz sathining ko'tarilishiga va tabiiy ekotizimlar muvozanatiga xavf tug'diradi, tabiiyki insoniyatning omon qolishiga ham tahdid soladi.

Boshqa tomondan, quruqlikdagi issiqxona gazlari emissiyasi natijasida yuzaga keladigan kontinental haroratning oshishi tufayli okeanlar bilan harorat farqi kamroq bo'ldi va oxirgi paytlarda havo oqimi sekinlashdi. Natijada tumanni qisqa vaqt ichida uchirib bo'lmaydi, ko'plab shaharlarda tutunli ob-havo kuchayib, inson salomatligiga ta'sir qiladi. Avtomobillarni cheklash va ishlab chiqarishni to'xtatib turish kabi choralar faqat qisqa muddatli, qisman ta'sir ko'rsatadi.

Yerning tabiiy issiqxona effekti

Yerning harorati quyoshdan boshlanadi kiruvchi quyosh nurlarining taxminan 30 foizi bulutlar va muz kabi yorqin yuzalar orqali kosmosga qaytariladi, qolgan 70 foizning katta qismi quruqlik va okean tomonidan, qolgan qismi esa atmosfera tomonidan so'riladi. So'rilgan quyosh energiyasi sayyoramizni isitadi.

Toshlar, havo va dengizlar isinib, ular "issiqlik" energiyasini (termal infraqizil nurlanish) chiqaradi, sirdan bu energiya atmosferaga tarqaladi, yerda uning katta qismi suv bug'lari va karbonat angidrid va metan kabi uzoq muddat yo'q bo'lmaydigan issiqxona gazlari tomonidan so'riladi.

Ular yer yuzasidan tarqalayotgan energiyani o'zlashtirganda, mikroskopik suv yoki issiqxona gazi molekulari kichik isitgichlarga aylanadi - kamindagi g'ishtlar kabi, ular olov o'chganidan keyin ham issiqlik chiqaradilar.

Ular barcha yo'nalishlarda nurlanishadi yerga qaytib keladigan energiya atmosferaning pastki qismini ham sirtini ham isitadi va ular to'g'ridan-to'g'ri quyosh nurlaridan keladigan issiqlikni kuchaytiradi.

Issiqlikning atmosfera tomonidan so'rilishi va nurlanishi - tabiiy issiqxona effekti yerdagi hayot uchun foydalidir. Agar issiqxona effekti bo'lmaganida, yer yuzasining o'rtacha harorati bugungi kundagi qulay 15°C (59°F) o'rniga juda sovuq -18°C (0°F) bo'lar edi. Sanoat ko'mir va uglevodorodlarning qazib olinadigan yoqilg'isini yoqib yuboradi va yonish mahsulotlari atmosferaga chiqariladi - yiliga 30 milliard tonna SO_2 , Ushbu chiqindilar tufayli CO_2 konsentratsiyasi 0,02% dan 0,04% gacha oshdi, bu issiqxona ta'sirini kuchaytirdi. Natijada, 20-asrning boshidan beri yerning o'rtacha harorati 0,74 darajaga ko'tarildi (ya'ni, qazib olinadigan yoqilg'ilarni intensiv yoqish boshlanganidan - ko'mir, neft va tabiiy gaz), agar biz CO_2 chiqindilarini (uglerod chiqindilarini) kamaytirmasak, 21-asrning oxiriga kelib harorat 6 darajaga ko'tarilishi mumkin.

Demak iloji boricha tezroq isinish jarayonini kamaytirish juda muhim bo'ladi. Bizning har bir harakatimiz atrof-muhitni jiddiy xavf-xatarlardan qutqarishi mumkin. Global isish tizimini sekinlashtirishning eng oddiy usullaridan ba'zilari:

Qayta ishlanadigan mahsulotlardan foydalanish;

Bir martali ishlatiladigan mahsulotlar o'rniga qayta ishlanadigan mahsulotlardan foydalanish kerak. Bu orqali biz oxir-oqibat global isishga olib keladigan chiqindilarni kamaytirishingiz mumkin. O'sha mahsulotlarni bozordan sotib olishimiz mumkin, ularni qayta ishlatish mumkin. Biroq, plastik, shisha va alyuminiy qutilar, qog'oz va gazetalar kabi ba'zi mahsulotlarni qayta ishlash usullari mavjud.

Energiyani tejaydigan mahsulotlarni sotib olish;

Global isishni kamaytirishning eng samarali usuli energiyani tejash bo'yicha turli choralarni taklif qilishdir. Agar siz yangi mashina sotib olishni rejalashtirmoqchi bo'lsangiz, elektr to'kida harakt qiladigan mashinani tanlang. Vaqti-vaqti bilan mashina va boshqa transport vositalariga texnik xizmat ko'rsating. Uy energiyasi global isishning eng katta sababi hisoblanadi. Ortiqcha paketlar bilan kelgan, qayta ishlanmaydigan mahsulotlardan saqlanib. Agar siz uyingizda axlatni saqlasangiz, har yili katta miqdorda karbonat angidridni tejashingiz mumkin. Foydalanilmayotganda isitgichlar, konditsionerlar, sovutgichlarni o'chirish.

Ifloslanishni kamaytirish:

Qisqa masofani bosib o'tish kerak bo'lganda, piyoda yoki velosipedda yurish afzalroqdir, bu benzinni tejaydi va transport vositalarining ifloslanishini kamaytiradi. Global isishning kuchayishiga asosiy sabab sifatida ozon qatlamiga jiddiy zarar etkazadigan transport vositalari tomonidan chiqariladigan gazlardir. Shu sababli quyoshdan keladigan ultrabinafsha nurlar va boshqa zararli nurlar yerga yetib boradi va global isish muammosini keltirib chiqaradi. Sanoat korxonalarini tomonidan atmosferaga havo ifloslanishini kamaytirishning yana bir usuli - qazilma yoqilg'i o'rniga kam oltingugurtli yoqilg'idan

foydalanish. Undan ko'ra sanoat korxonalaridan chiqayotgan zararli gazlar ustidan qat'iy nazorat bo'lishi kerak. Qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalaning: shamol, quyosh va gidroenergetika kabi energiya manbalaridan foydalanish issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirishi va iqlim o'zgarishini yumshatishga yordam beradi.

Hukumatlar va korxonalar uglerod chiqindilarini kamaytirish uchun birgalikda ishlashi kerak. Bunga energiya sarfini kamaytirish, toza yoqilg'idan foydalanish, jamoat transportini rag'batlantirish va toza sanoatni rivojlantirish orqali erishish mumkin.

Daraxtlar atmosferadagi karbonat angidridni o'zlashtiradi va kislorodni havoga qaytaradi. Ko'proq daraxt ekish - global isish oqibatlarini kamaytirishning oddiy va samarali usuli. Uyingizdagi haroratni pasaytirish uchun uyingizda va uning atrofida daraxtlarni o'stiring. Daraxt ekish global isish bilan kurashishning eng yaxshi usuli hisoblanadi. Ular karbonat angidridni o'zlashtiradi va kislorod chiqaradi. Shuningdek, ular transport vositalari tomonidan ishlab chiqarilgan zararli gazlarni ham yutadi va kislorod chiqaradi.

O'simlikka asoslangan dietani iste'mol qiling: go'sht va sut sanoati global isishga hissa qo'shadi. O'simliklarga asoslangan dieta kamroq emissiya hosil qiladi va chorvachilik qishloq xo'jaligiga bo'lgan talabni kamaytiradi.

Energiya samaradorligi va past uglerod iziga ega materiallardan foydalanishni hisobga oladigan binolar dizayni issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirish uchun juda muhimdir.

Hukumatlar jamoat transporti, piyoda yoki velosipedda shaxsiy transport vositalaridan foydalanishni rag'batlantirishlari kerak.

Ta'lim global isish oqibatlarini kamaytirishda muhim ahamiyatga ega. Iqlim o'zgarishiga qarshi kurashning sabablari, oqibatlari va usullari haqida jamoatchilik xabardor bo'lishi kerak.

Kompaniyalar va jismoniy shaxslar uglerodni kamaytirish mexanizmlariga sarmoya kiritishlari yoki uglerodni kamaytirish bo'yicha faoliyatni targ'ib qiluvchi dasturlarni ijrosi bilan shug'ullanishi kerak.

Hukumatlar korxonalar va jamoat tuzilmalarini uglerod chiqindilarini kamaytirishga qaratilgan harakatlarni rag'batlantiradigan siyosatlarni amalga oshirish orqali barqarorlikni rivojlantirishi kerak.

Odamlar kundalik hayotlarida energiyani tejash orqali global isish oqibatlarini kamaytirishga hissa qo'shishlari mumkin. Foydalanilmayotgan vaqtda chiroqlarni o'chirish va energiya tejaydigan asboblardan foydalanish kabi oddiy choralar muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. https://uz.zahn-info-portal.de/wiki/Global_warming_hiatus
2. <https://uz.eferrit.com/global-isitish-boyicha-umumiy-tasavvur/>
3. <https://srjng88.medium.com/global-warming-how-global-warming-works-cause-analysis-a8beac26ca13>
4. <https://www.earthobservatory.nasa.gov/features/GlobalWarming>
5. <http://www.ecoindia.com/education/ways-to-combat-global-warming.html>

6. <https://uz.bornpottytrained.com/397-global-warming.html>
7. <https://uz.centrodeprensa.org/Bertindak-untuk-Mengurangi-Pemanasan-Global-4606>